

## ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ПІДЛІТКІВ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

**Атрошенко Т.Ю.**

аспірант, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

***Анотація:** У статті розглядається проблема формування соціального досвіду підлітків у науково-педагогічній літературі. Через соціальний досвід відбувається урегулювання суспільного життя, встановлення якісно нових стосунків між людьми та групами.*

*Ключові слова:* соціальний досвід, соціалізація, підлітковий вік.

**Keywords:** social experience, socialization, adolescence.

З моменту, коли людство почало замислюватися над проблемами формування особистості, воно стало ледь трохи ближчим до їх розв'язання. Оскільки соціокультурне середовище існування людини постійно перебуває у стані змін, генеруючи тим більше питань, чим більше вимог ставиться до особистості. Проте з перетвореннями середовища змінюється і сама людина, зазнаючи впливів функціональних сегментів і підсистем суспільства, які здійснюються як у філогенезі, так і в онтогенезі, формуючи якості людства загалом та конкретної особистості. Основою таких впливів є соціалізація особистості як процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини зі стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах [3, 17].

Результатом соціалізації виступає соціальний досвід. В. Москаленко трактує «соціальний досвід» як підсумок попереднього розвитку суспільства, в якому зафіксовано результати діяльності людей у суттєвому їх значенні. Нею зазначається, що в соціальному досвіді акумулюються справжні досягнення людства і передаються від покоління до покоління в процесі соціалізації індивідів [5, 12].

Соціальний досвід підростаючого покоління у своїх працях розглядають О. Алеко,

І. Бех, Т. Білан, Н. Голованова, М. Даурова, О. Іванова, А. Капська, Т. Кухаренко, Г. Марчук, В. Орел, А. Поліщук та ін. Практичний психолог І. Кривенко зазначає, що саме в процесі формування соціального досвіду діти мають набути навичок та практичних умінь для соціальної адаптації, а також навчитися вирізняти себе з-поміж інших, відстоювати свою індивідуальність, «не розчинятись» у групі однолітків [4].

Хоча соціальний досвід і накопичується протягом усього життя людини, та саме в підлітковий віці відбувається значна кількість змін, які можуть стати визначальними у його засвоєнні. Формування соціального досвіду підлітків розкрито у працях О. Буковської, В. Вербицького, Л. Сафранової тощо.

З одного боку, для цього складного періоду показовими є негативні прояви, дисгармонійність особистості, зміна інтересів, а також протестний характер поведінки стосовно дорослих. З іншого боку, цей період вирізняється великою кількістю позитивних проявів: зростає самостійність, більш різноманітними та змістовними стають взаємини з однолітками й дорослими, значно розширюється та істотно змінюється сфера діяльності підлітка, розвивається відповідальне ставлення до себе та інших людей. Головним у підлітковому віці є вихід дитини на якісно нову соціальну позицію, в якій формується її свідоме ставлення до себе як до члена суспільства [6, 220].

Педагогічні та соціально-педагогічні умови формування соціального досвіду у своїх працях розглядали Л. Канішевська, С. Котловий, А. Поліщук.

Вченими здійснюються спроби врахувати весь спектр соціальних інститутів, які беруть участь у формуванні соціального досвіду дітей (сім'я, школа, позашкільні освітньо-виховні установи, засоби масової інформації тощо). Але визначним із них все ж можна назвати саме школу, яка здійснює як спеціально створений, так і стихійний вплив на особистість підлітка. Наприклад, М. Шакурова відзначає, що однією з базових соціальних потреб суспільства є потреба в усвідомленому «виросуванні» молодого покоління, зокрема, феноменом соціального життя, транслятором впливів факторів соціалізації, суб'єктом соціального виховання дослідниця бачить загальноосвітню школу. Вона розглядає можливості й історичний досвід реалізації школою завдань соціального виховання, тенденції розвитку школи як соціального інституту [7].

Внесок у дослідження питання формування соціального досвіду також зроблено Д. Алфімовим, який розглядає набуття соціального досвіду учнів через виховання лідерських якостей на всіх вікових етапах у сучасній загальноосвітній школі [1]. Соціальний досвід учнів 5 – 7 класів за ним спрямований на участь в органах учнівського самоврядування та в проектній діяльності, а 8–9 класів – характеризується їх участю в учнівській організації «Федерація молоді», проектній та науково-дослідницькій діяльності.

С. Архипова і О. Архипов здійснюють аналіз системи різнобічної соціально-культурної діяльності в сучасній школі як основи для розвитку соціального, соціально-культурного й морального досвіду. Ними зазначається, що розвиток со-

ціального досвіду випускника сучасної школи, процес його соціалізації в шкільні роки життєдіяльності буде протікати успішно, якщо забезпечується поєднання інтелектуального й соціального досвіду, розвитку індивідуальних здібностей і соціально значущих якостей особистості, особистих і суспільних ціннісних орієнтацій та інтересів особистості учня [2, 5].

Отже, формування соціального досвіду підростаючого покоління є наскрізною важливою проблемою, яка потребує значних зусиль, спрямованих на пошуки її вирішення. Адже саме через соціальний досвід відбувається урегулювання суспільного життя, встановлення якісно нових стосунків між людьми та групами, пошук нового способу життя, якіснішого та змістовнішого.

### Література

1. Алфімов Д.В. Соціальний досвід учнів – запорука успішного виховання лідерських якостей школярів / Д.В. Алфімов // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – № 2. – С. 11–23.
2. Архипова С. Розвиток соціального досвіду особистості в умовах школи / С. Архипова, О. Архипов // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 1. – С. 4–8.
3. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посібник / О.В. Безпалько. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
4. Кривенко І.О. Збагачення соціального досвіду як засіб становлення загально-пізнавального розвитку та соціальної компетентності дошкільнят / І.О. Кривенко : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psychologdcpp.in.ua/instrumentariy/files/file24.doc>
5. Москаленко В. Проблема виховання в контексті соціалізації особистості / В. Москаленко // Соціальна психологія. – 2005. – № 2. – С. 3–17.
6. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2013 рік / [За ред. О.В. Сухомлинської, І.Д. Беха, Г.П. Пустовіта, О.В. Мельника ; літ. ред. І.П. Білоцерківець]. – Івано-Франківськ: НАІР, 2014. – Вип. 4. – 465 с.
7. Шакурова М.В. Социальное воспитание в школе: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. А.В. Мудрика. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 272 с.